

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДВОМОВНИМИ ВЧИТЕЛЯМИ ГРОМАДСЬКИХ ШКІЛ В США

У статті розглядаються труднощі в забезпеченні громадських шкіл США двомовними вчителями. Автор вважає, що виконання цього завдання вимагає залучення до педагогічної професії більшої кількості представників етнічних і расових меншин. Автор аналізує основні шляхи вирішення цієї проблеми органами управління шкільних округів, адміністрацією шкіл і закладів педагогічної освіти.

В статье рассматриваются трудности в обеспечении общественных школ США двуязычными учителями. Автор считает, что решение этой задачи требует привлечения к педагогической профессии большего количества представителей этнических и расовых меньшинств. Автор анализирует основные пути решения этой проблемы органами управления школьных округов, администрацией школ и педагогических учебных заведений.

The article deals with the problem of great need of bilingual teachers in American public schools. He comes to the conclusion that it is necessary to increase the number of teachers of diverse ethnic and racial backgrounds to fulfill this task. The author analyses the main ways of solving of this problem by the authorities of school districts, schools and teacher education establishments.

Постановка проблеми. Розбудова національної системи освіти в Україні в умовах інтеграції в європейський освітній простір ставить перед українськими науковцями цілу низку стратегічних завдань. Серед них особливої уваги потребують завдання вдосконалення системи професійної підготовки та розвитку педагогічних кадрів і забезпечення високої якості освіти для всіх учнів. Для їх ефективного вирішення доцільним, на нашу думку, є звернення до досвіду зарубіжних вчених. Для американських освітян проблема забезпечення шкіл висококваліфікованими педагогічними кадрами є дуже актуальною. Велике етнічне і расове різноманіття учнівського складу громадських шкіл постійно

стимулює американських вчених до пошуків ефективних шляхів підготовки компетентних вчителів для всіх учнів, незалежно від їх походження. Останнім часом в США особливо підвищився попит на двомовних вчителів, здатних задовольнити освітні потреби школярів різноманітного мовного походження.

Аналіз актуальних досліджень. Наше дослідження показало, що вітчизняні вчені приділяють велику увагу вивченню теорії і практики американської системи освіти. Їх наукові пошуки присвячені проблемам освітніх реформ і формування нової культури американської школи в умовах перманентних освітніх змін (А. Сбруєва); освіти і успішності представників етнічних меншин а також двомовності як аспекту полікультурної освіти у школах США (О. Литвинов); сучасній американській філософії освіти і виховання (І. Радіонова); розвитку педагогічної освіти в США (Т. Кошманова) та ін. Проте питання підготовки двомовних педагогічних кадрів, надзвичайно важливе в умовах великого мовного різноманіття учнівського складу американських громадських шкіл, залишилось поза увагою українських освітян.

Мета статті. В зв'язку з усім зазначеним вище ми поставили собі за мету дослідити як американські освітяни вирішують проблему забезпечення громадських шкіл двомовними вчителями.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в американській освіті велика увага приділяється академічній успішності представників різних етнічних груп. Вчені Х.-М. Чоу, Ш. Купер, В. Флорес, Н. Голд та інші заявляють про те, що недостатній рівень володіння англійською мовою часто є головною перешкодою для успішного навчання дітей мовних меншин. В сучасних умовах глобалізації і світової інтеграції зростання кількості етнічно- і расово-різноманітних учнів з низьким рівнем успішності ставить під загрозу конкурентоспроможність Сполучених Штатів на глобальному ринку праці в недалекому майбутньому. Вимоги часу диктують необхідність здійснення кардинальних змін в освітній галузі, спрямованих на забезпечення американською системою освіти і, перш за все, її основною ланкою – школою, підготовки високоосвічених і висококваліфікованих громадян суспільства.

Це завдання послужило поштовхом для прийняття в 2002 році Конгресом США федерального закону No Child Left Behind (NCLB), що в перекладі означає "не залишити без уваги жодної дитини". Таким чином, в законодавчому порядку було взято курс на реформу початкової і середньої освіти. Її метою є підвищити рівень успішності всіх американських школярів. Головна ідея реформи полягає в тому, що високі сподівання і постановка однакових цілей сприятиме однаково високим досягненням у навчанні в усіх учнів, незалежно від їх етнічного походження, мови та культурного досвіду [5].

Освітня реформа ставить перед університетами і коледжами вимогу підготовки "ефективних вчителів" для всіх учнів. Для дітей, рідною мовою яких не є англійська мова, ефективними вчителями є досвідчені двомовні вчителі походженням з расових і етнічних меншин. Це такі вчителі, які досконало володіють і можуть пояснити навчальний матеріал двома мовами: англійською і рідною мовою учнів (іспанською, корейською, китайською чи будь-якою іншою). Крім того двомовні вчителі повинні бути обізнаними в питаннях культури, норм поведінки, стилів навчальної діяльності представлених в класі етнічних груп. Це допомагає їм у виборі навчальних стратегій і забезпеченні активної взаємодії між учнями на всіх етапах навчання для якнайшвидшого оволодіння ними англійською мовою і успішної соціалізації. Американські освітяни вважають, що добре підготовлені двомовні вчителі відіграють вирішальну роль в соціальній адаптації та подоланні навчальних труднощів у школярів походженням з меншин [3, 501; 1, 148].

В останні десятиліття в сфері освіти визначилась негативна тенденція: на фоні зростання кількості учнів з обмеженими знаннями з англійської мови спостерігається суттєве зменшення кількості двомовних вчителів. Якщо в 1974 році в американських школах працювало 12,5% вчителів походженням з меншин, то в 1990/91 навчальному році їх було лише 9,2%. Зараз вчителі афроамериканського, іспаномовного та азійського походження становлять 13% загальної кількості, при цьому більш ніж в 40% шкіл їх взагалі немає [2]. В деяких шкільних округах штатів Каліфорнія, Іллінойс, Техас, а також в містах Мілуокі і

Нью-Йорк кількість двомовних вчителів впала до критичної межі. В одній тільки Каліфорнії кількість учнів з низьким рівнем знань з англійської мови вже перевищила 1 мільйон, а кількість двомовних вчителів і вчителів, які викладають англійську мову як другу мову, зменшилась за останню декаду на 35 тисяч [4]. В цілому на початку XXI століття в школах США не вистачало двох мільйонів двомовних вчителів [6].

Сьогодні освітяни стурбовані низьким рівнем расового та етнічного різноманіття серед студентів педагогічних коледжів і університетів. В основному професію вчителя обирають англосовні представники білої раси, жіночої статі, середнього класу. Більшість з них навчались в школах, в яких домінували білі вчителі і білі учні. Вони проживають в основному в передмістях і в маленьких містечках. Дослідження показало, що 69% білих студентів проводять більшу частину вільного часу в оточенні людей своєї раси і етнічної групи. Вони висловлюють побажання працювати в майбутньому з учнями, які належать до громад, подібних до їх власних. Значна кількість таких майбутніх вчителів мають расові упередження і стереотипні погляди щодо інтелектуальних можливостей і здібностей до навчання в учнів із малозабезпечених сімей походженням з меншин. Обмежені знання в галузі полікультурного виховання і відсутність досвіду міжкультурної взаємодії у молодих вчителів негативно впливають на їх здатність працювати з культурно-різноманітними групами учнів. Потрапляючи на роботу у великі міські школи, вони переживають розчарування через свою невідповідність до роботи в умовах різноманітного учнівського складу, тому часто звільняються вже впродовж першого року роботи і влаштовуються на роботу в етнічно однорідні школи передмість.

Серед головних причин зменшення кількості двомовних вчителів різноманітного етнічного походження американські вчені називають: 1) падіння престижу вчительської професії і зменшення кількості вчителів; 2) високий рівень бідності серед етнічних і расових меншин а також низький рівень успішності в школах призводить до того, що малий відсоток їх представників має змогу продовжити навчання в коледжах і університетах; 3) заклади педагогічної освіти

не приділяють належної уваги розвитку програм підготовки двомовних вчителів;
4) неефективність традиційних способів залучення студентів до програм підготовки двомовних вчителів.

Варто підкреслити, що децентралізований характер американської системи освіти зумовлює той факт, що вирішенням проблеми забезпечення громадських шкіл двомовними вчителями переймаються органи управління шкільних округів, адміністрації шкіл і закладів педагогічної освіти. Відчуваючи гостроту питання, освітяни почали все частіше вдаватись до пошуків альтернативних шляхів поповнення рядів двомовних педагогічних кадрів. Одним з них є найом на роботу а також запрошення в рамках програм обміну двомовних вчителів з інших країн, які ініціюються органами управління освітою на місцях. В зв'язку зі стрімким зростанням кількості іспаномовних учнів в останні роки найбільшим попитом користуються іспаномовні вчителі. З ініціативи Управління Освіти штату Іллінойс та Міністерства освіти і культури Іспанії в 1999 році було започатковано програму обміну вчителями. В 2008 році до цієї програми приєднався також Відділ громадської освіти Мексики. За час існування програми в ній взяли участь 497 вчителів з Іспанії і Мексики. В 2008/2009 навчальному році 97 двомовних вчителів з Іспанії і 5 із Мексики працювали в школах штату Іллінойс [7]. Вони викладали іспанську мову в перехідних двомовних навчальних програмах в різних класах. Таким чином задовольнялись освітні потреби дітей недавно прибулих іммігрантів а також дітей з іспаномовних сімей, які народились в США.

В рамках програми обміну американські вчителі іспанської мови з штату Іллінойс також мають можливість пройти тритижневі курси з іспанської мови і культури, або курс з дитячої літератури в Іспанії.

Найбільш перспективним альтернативним способом збільшення кількості двомовних вчителів американські освітяни вважають надання можливості здобути педагогічну освіту параосвітянам (paraeducators). Параосвітяни – це двомовні працівники шкіл походженням з меншин. Вони надають допомогу англійським вчителям в роботі з учнями, для яких англійська мова є другою мовою. Вважається, що після п'яти років роботи в школі кожен бажаючий параосвітянин,

маючи підтримку з боку адміністрації освітнього закладу і матеріальне заохочення з боку місцевої влади, може отримати освіту, ліцензію на педагогічну діяльність і стати ефективним двомовним вчителем [3, 503].

Чималий досвід залучення до вчительської діяльності параосвітян є в шкільних округах штатів Каліфорнія і Техас. В Університеті Сан Антоніо штату Техас створено спеціальний проект під назвою Ескала (Escala), який представляє собою співробітництво університету і п'яти шкільних округів штату. Кожен округ висуває своїх кандидатів з числа параосвітян на отримання університетської освіти. Відбір проводиться на конкурсній основі.

В цьому ж університеті було започатковано проект Аліанза (Alianza), який відрізняється від проекту Ескала тим, що залучає до університетських двомовних програм підготовки вчителів, які легально іммігрували до США з Мексики (так звані "normalistas"). Визнаючи, що вони одержали хорошу педагогічну освіту в Мексиці, американські освітяни вважають за необхідне для таких вчителів пройти перепідготовку в університетах США, щоб задовольняти навчальні потреби іспаномовних учнів [3, 505].

В деяких штатах, включаючи Техас, Іллінойс, Аризону і Каліфорнію, влада намагається вирішити проблему зменшення кількості двомовних педагогічних кадрів використовуючи альтернативні програми сертифікації. В штаті Іллінойс в 2002 році нараховувалось більш ніж 323 тисячі учнів, які розмовляли 123 мовами. Попит на ефективних двомовних вчителів тут значно перевищує пропозицію. Відділом освіти штату Іллінойс спільно з Університетом Північного Іллінойсу (Northern Illinois University), Чикагським шкільним округом №299 (Chicago Public Schools #299) та за сприяння Ресурсного центру штату (Illinois Resource Center) було розроблено Програму переходу до професії вчителя (Illinois Transition to Teaching Project). Вона розрахована на двомовних громадян, які не мають педагогічної освіти, але мають ступінь бакалавра в іншій галузі професійної освіти. Це можуть бути як параосвітяни, так і люди, зайняті в інших сферах діяльності. Через три роки навчання в програмі її учасники можуть пройти альтернативну сертифікацію і розпочати кар'єру двомовних вчителів в школах

штату [8]. Сьогодні в Техасі приблизно 44% двомовних вчителів пройшли альтернативну сертифікацію і, з точки зору влади, цей спосіб є найефективнішим у вирішенні проблеми забезпечення шкіл двомовними педагогічними кадрами.

Вчені Гідалго, Гулінг-Остін та інші попереджають про можливість появи небажаних наслідків альтернативних програм сертифікації, вказуючи на їх застарілі стандарти і упереджене ставлення кандидатів до вчительської діяльності. Ці вчені стверджують, що в Техасі вже є негативні прояви альтернативних програм сертифікації [3, 504].

Як бачимо, підготовка висококваліфікованих двомовних педагогічних кадрів представляє собою значну проблему для американських освітян. Тому вчені Ланкард, Кестнер, Торрес-Гузман, Гонзалес та багато інших вважають, що адміністрації американських шкіл і шкільних округів повинні створювати умови для ефективної роботи двомовних вчителів походженням з етнічних меншин. Молоді двомовні вчителі потребують підтримки компетентних двомовних наставників, двомовні навчальні матеріали і наочності. Але в першу чергу необхідно створити сприятливе шкільне середовище для їх ефективної праці, інакше кажучи, змінити культуру школи. Вчителі різного етнічного і расового походження повинні сприйматись як основний елемент полікультурного шкільного середовища. Адже школа в демократичному суспільстві це не лише установа, в якій підростаюче покоління набуває знань і вмінь. Це також місце, де формуються цінності і соціальні сподівання. Для етнічно-різноманітних учнів і їхніх батьків важливо бачити, що їх культура і мова цінуються в школі. Всі школярі повинні мати позитивний приклад успішних дорослих з різноманітним мовним і культурним досвідом. Діти меншин матимуть шанс підвищити свою самооцінку і рівень мотивації для успішної професійної діяльності в майбутньому. Дітям основного потоку досвідчені вчителі з різноманітним етнічним досвідом допоможуть вдосконалити їх навички міжкультурного спілкування.

Назріли зміни також в етнічному складі викладачів закладів педагогічної освіти та в їх світогляді. Сьогодні 93% професорського складу в освітній галузі

мають європейське походження, 70% їх – чоловічої статі. За час свого професійного росту вони мали дуже незначний досвід полікультурного виховання і взаємодії з іншими культурами. Як правило, викладачі закладів підготовки вчителів не володіють мовами національних меншин, не обізнані в особливостях стилів їх навчальної діяльності і моделях соціальної поведінки [1, 143]. Усвідомлюючи це, адміністрації коледжів і університетів віддають перевагу представникам мовних меншин при наймі на вакантні посади викладачів та інших працівників.

Висновки. Аналіз американських наукових джерел дає нам можливість зробити висновок, що основним способом розв’язання проблеми забезпечення громадських шкіл США двомовними вчителями є залучення до педагогічної професії більшої кількості представників етнічних і расових меншин. З цією метою зусилля освітян спрямовані на: 1) підвищення рівня успішності учнів-представників національних меншин для того, щоб більша їх кількість могла вступити до вищих навчальних закладів; 2) збільшення набору представників національних меншин до педагогічних коледжів та програм підготовки вчителів університетів; 3) залучення до вчительської професії параосвітян і громадян, які отримали педагогічну освіту за кордоном; 4) найом на роботу двомовних вчителів з інших країн; 5) залучення до педагогічної професії двомовних громадян шляхом альтернативних програм сертифікації; 6) формування нової культури школи, в якій вчителі походженням з етнічних і расових меншин сприймаються як основний елемент полікультурного шкільного середовища; 7) найом на викладацьку роботу та на інші посади в заклади педагогічної освіти представників етнічних меншин.

Перспективами наших подальших наукових пошуків вважаємо дослідження полікультурної підготовки майбутніх вчителів вищими навчальними закладами для їх ефективної навчальної діяльності в громадських школах США.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chou, Hui-Min. Multicultural Teacher Education: Toward Culturally Responsible Pedagogy // *Essays in Education*, 2007. Vol. 21. – pp. 139-162.
2. Cooper Shaw, C. Critical Issue: Educating Teachers for Diversity / Режим доступа:
<http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/educatrs/presrvce/pe300.htm>
3. Flores, B., Keehn, S., Perez, B. Critical Need for Bilingual Education Teachers: The Potentiality of *Normalistas* and Paraprofessionals // *Bilingual Research Journal*. – Fall 2002. – pp. 501-523.
4. Gold, N.C. Solving the Shortage of Bilingual Teachers: Policy Implications of California's Staffing Initiative for LEP Students. Режим доступа:
<http://www.ncela.gwu.edu/pubs/symposia/third/gold.htm>
5. No Child Left Behind Act. – Режим доступа:
http://www.en.wikipedia.org/wiki/No_Child_Left_Behind_Act
6. Sandoval-Lucero, Elena. Recruiting Paraeducators Into Bilingual Teaching Roles: The Importance of Support, Supervision, and Self-Efficacy. Режим доступа:
http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3722/is_200604/ai_n17186145?tag=rbxcra.2.a.55
7. Teacher Exchange Visitor Program. Режим доступа:
http://www.isbe.state.il.us/bilingual/htmls/spanish_exchange.htm
8. The Illinois Transition to Teaching Project. Режим доступа:
<http://www.isbe.state.il.us/bilingual/pdfs/AbstractProjectDesign.pdf>